

суспільство, можливо виконати лише за умови використання новітніх методів навчання в поєднанні з класичними. Застосування засобів індивідуалізації навчання на заняттях сприяє формуванню предметних компетентностей в студентів ВНЗ. Ми впевнились, що основою формування предметних компетентностей і світогляду студентів є їх залучення до активної навчально-пізнавальної діяльності.

На нашу думку, потрібно і надалі розробляти шляхи реалізації компетентнісного підходу в процесі вивчення фізики у вищих навчальних закладах, перевірити ефективність використання різних типів задач для формування предметних компетентностей. Формування предметних компетентностей з використанням задач є однією із актуальних проблем сучасної психології, педагогіки та методики викладання фізики і, тому, потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук П.С. Дидактичні основи формування фізико-технологічних компетентностей учнів : монографія / П.С. Атаманчук, О.П. Панчук. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. – 252 с.
5. Атаманчук П.С. Основи впровадження інноваційних технологій навчання фізиці : навчальний посібник / П.С. Атаманчук, Н.Л. Сосницька. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2007.
6. Заболотний В.Ф. Формування методичної компетентності учителя фізики засобами мультимедіа : [монографія] / Володимир Федорович Заболотний. – Вінниця : Едельвейс і К, 2009. – С. 2-150.
7. Шарко В.Д. Інформатична компетентність як складова професійної компетентності вчителя. Інформаційні технології в освіті. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/itvo/2010_6/6.pdf
8. Вербицкий А.А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения / А.А. Вербицкий. – М., 2004.
9. Глузман О.В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому досліді особистості / О.В. Глузман // Педагогіка і психологія. – 2009. – №2. – С. 51-60.
10. Заболотний В.Ф. Інформаційно-комунікативна компетентність майбутнього вчителя фізики / В.Ф. Заболотний // Вісник Чернігівського ДПУ ім. Т.Г. Шевченка. – Серія: Педагогічні науки. – Чернігів : ЧДПУ, 2008. – Вип. 57.
11. Пасічник Ю.А. Проблеми компетентнісного підходу при викладанні фізики у середніх і вищих навчальних закладах / Ю.А. Пасічник // Вісник Чернігівського ДПУ ім. Т.Г. Шевченка. – Серія: Педагогічні науки : у 2-х т. – Чернігів : ЧДПУ, 2007. – Вип. 46. – Т.2. – С. 94-97.
12. Володько В.М. Індивідуалізація і диференціація навчання: понятійно-категорійний аналіз / В.М. Володько // Пед. і психологія. – 1997. – №4. – С. 9-17.

УДК 373

І. А. Чайковська

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
e-mail: i_ch_a@rambler.ru*

УПРАВЛІННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ФІЗИКИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ФІКСОВАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Стаття присвячена постановці та розв'язанню проблеми управління пізнавальною діяльністю старшокласників з фізики на основі використання фіксованих результатів навчання. Описуються технологічні особливості система управління пізнавальною діяльністю школярів на уроках фізики. В роботі досліджується стратегія реалізації цілеспрямованого управління пізнавальною діяльністю в навчанні фізики, а також дія механізму формування прогнозованих навчальних досягнень в особистісно-орієнтованому навчанні, яка зводиться до поступового та гарантованого підвищення рівня обізнаності учня. Встановлено, що основою формування предметних компетентностей старшокласника є його залучення до активної навчально-пізнавальної діяльності. До того ж встановлено, що дієвий рівень обізнаності, набування предметних компетентностей та світогляду учня формуються тільки через належне навіювання відношень до об'єкта пізнання в поєднанні з принципом динамічного балансу між раціонально-логічним і почуттєво-емоційним діяльнісно-мислительними початками індивіда.

Ключові слова: освіта, навчально-пізнавальна діяльність, пізнавальна задача, компетентнісний підхід, особистісно-орієнтоване навчання, предметна компетентність, фізика.

Постановка дослідження. Освіта проектує майбутнє. Молодь, вступаючи в самостійне життя, відчуває труднощі у визначенні життєвих орієнтирів та суттєву розбіжність між реаліями життя та змістом того, чого навчали в школі. Тому

Е. В. Сондак
Ровенський базовий медичинський коледж
ФОРМИРОВАНИЕ ПРЕДМЕТНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПО ФИЗИКЕ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ I-II УРОВНЕЙ АККРЕДИТАЦИИ СРЕДСТВАМИ ИНДИВИДУАЛИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ

В статье на основе теоретического анализа научно-педагогических источников компетентно ориентированного обучения и изучения современного состояния использования средств индивидуализации обучения выявлены формы и методы обучения, способствующие формированию предметной компетентности студентов по физике в высших учебных заведениях, и создают возможность реализовать развивающий потенциал средств индивидуализации. Разработана структура и содержательное наполнение системы предметных компетентностей по физике студентов ВУЗов, обоснованы научно-методические основы формирования предметных компетентностей с учетом основных принципов индивидуализации обучения. Доказана дидактическая эффективность компетентного подхода обучения физике средствами индивидуализации, которая построена на учете индивидуальных особенностей студентов. В статье рассмотрены пути формирования предметных компетентностей студентов в организации процесса индивидуализации.

Ключевые слова: индивидуализация, предметная компетентность, компетентностный подход, физика, компетентность, самосознание.

O. V. Sondak

Rivne Basic Medical College

THE FORMATION OF SUBJECT COMPETENCES OF PHYSICS OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF I-II ACCREDITATION LEVELS BY MEANS OF INDIVIDUALIZATION OF LEARNING

In the article on the basis of theoretical analysis of scientific-pedagogical sources competence oriented teaching and study of the current state using individualization study found forms and methods of teaching, which contribute to the formation of the subject competence of students in physics in higher education, and provide an opportunity to realize the developmental potential of individualization. The structure and content of the system subject competencies physics students in higher education, the scientific-methodological guidelines for the development of subject competencies with the main principles of individualization of learning. Proved the effectiveness of didactic competence approach learning physics means of individualization, which is based on consideration of the individual characteristics of students. Discussed ways of creating meaningful competencies of students in the process of individualization.

Key words: individualization, subject competence, competence approach, physics, competence, identity.

Отримано: 18.08.2014

однією з важливих тенденцій сьогодення є перегляд підходів до надання освіти на засадах компетентного підходу, який забезпечує розширення розумового простору кожного учня, включення його в різноманітні види діяльності, спрямовані

на творчу самореалізацію та накопичення досвіду соціальних стосунків. Відбувається перехід від знанневої до компетентнісної парадигми навчання.

Відповідно до компетентнісного підходу виникає необхідність у новому розумінні сутності предметної підготовки, у виявленні умов, за яких досягнення предметних знань органічно включено в процес формування предметної компетентності учня старшої школи. Розглядаючи формування предметної компетентності учня з фізики як якісно новий тип освіти, необхідно виявити і якісно нові характеристики власне предметної підготовки з фізики. Разом з тим реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі вимагає внесення істотних корективів у зміст і процес спеціальної предметної підготовки. Пріоритетне і принципове значення набуває поняття результат навчання, яке означає сукупність рівня обізнаності, світоглядних переконань, ставлень у певній сфері діяльності людини. За цим визначенням результату навчання пов'язані з поняттям компетентність.

Аналіз наукових досліджень. Як зазначає цілий ряд дослідників (Г.О. Балл, П.Я. Гальперін, О.І. Ляшенко, Е. Страчар, А.М. Сохор, В.С. Ротенберг, В.В. Мултановський, В.Г. Разумовський, В.Л. Рісс, Н.Ф. Талізін, Л.Н. Ланда, Д.В. Чернилевський, О.К. Філатов, Г.І. Щукіна та ін.), проблема управління у навчанні – це не тільки дидактична проблема: її розв'язання обслуговується такими галузями знань, як нейрофізіологія, фізіологія, психологія, педагогіка, філософія, соціологія і та ін. Формуючись на таких засадах, сучасна дидактика фізики поступово зумовлює у практиці навчання перехід від моделі «жорсткого» (фетишизація фіксованих параметрів умов навчання) до моделі гнучкого (диференційованість учнів за робочим темпом, індивідуальним стилем діяльності й мислення, виконавською діяльністю тощо) управління процесом засвоєння знань. Насправді, саме на цій фазі проблема управління в навчанні фізики набуває неабиякої гостроти: хоч у напрямі цілеспрямованого формування якісних знань та оволодіння способами їх здобуття дидактика фізики має фундаментальну теоретичну базу, проте й досі не створено технологічних схем забезпечення сформованості таких якостей знань, як навичка, вміння, переконання, звичка; проглядається і певний нігілізм щодо профілактики та уникнення в навчанні фізики таких явищ, як стресова ситуація, хибне знання, буденний фанатизм, координаційно-моторне недбальство тощо. За таких умов лише деякі дослідники ідею ціле зорієнтованого навчання фізики розвивають від рівня керівництва (Е. Страчар, Д.В. Чернилевський і О.К. Філатов) до рівня управління (П.І. Самойленко, О.В. Сергєєв, О.І. Ляшенко, А.І. Павленко) навчальним процесом.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що система управління для всіх видів діяльності людини єдина і має таку структуру: мета; об'єктивно-предметні умови досягнення мети (у навчанні – адекватне меті освітнє середовище); цільова програма дій (план); оцінка проміжних і кінцевих результатів; корекція. І хоч стратегія реалізації цілеспрямованого управління пізнавальною діяльністю в навчанні фізики видається очевидною, проте, версій свого втілення в науково-методичних публікаціях вона знаходить небагато. Таку ситуацію пояснюємо складністю проблеми, яка продиктована існуванням суперечності між потребами інтелектуального, світоглядного і духовно-культурного збагачення особистості учня в навчанні фізики та реальними можливостями освітнього середовища.

Результати аналізу навчальних програм з фізики, підручників, опитування вчителів показують, що основне завдання шкільної освіти традиційно визначається як засвоєння випускниками школи необхідного обсягу предметних знань. Проте в умовах сучасного інформаційного суспільства, стрімкого розвитку науки і зростаючого потоку інформації знання швидко втрачають свою актуальність і новизну. Тому для успішної соціальної адаптації випускнику школи важливо весь час їх поновлювати, тобто необхідно постійно бути суб'єктом навчально-пізнавальної діяльності. Специфіка предмета фізики полягає у тому, що у процесі їх вивчення реалізується широкий спектр наукових методів і прийомів як емпіричного, так і теоретичного рівнів пізнання.

Управління процесом навчання містить у собі два взаємопов'язаних процеси: організацію діяльності учня і контроль цієї діяльності. Об'єктом управління в навчанні виступає учень (як керована і самокерована система), об'єктом контролю – навчально-пізнавальною діяльністю цього учня; предметом управління є отримання учнем запланованого результату навчання; предметом контролю – протікання процесу навчально-пізнавальної діяльності, зорієнтованого на запланований результат. Фактично йдеться про управління активною системою (учень), здатною до самоконтролю, самоуправління та самоосвіти. Якщо така система в реальному навчанні дає перебої, то це свідчить про недолугість наших управлінських вирішень, а також про те, що проблемі управління навчанням не можна віднести до чисто дидактичної. Вирішення проблеми управління навчанням фізики необхідно шукати на стику суміжних з дидактикою наук: філософією, соціологією, фізіологією, психологією, інформатикою, логікою і ін. На цій підставі завдання наступного вдосконалення дидактичної системи управління пізнавальною діяльністю старшокласників у навчанні фізики, на нашу думку, необхідно розв'язувати, виходячи з таких передумов:

1) контроль, корекція та управління в навчанні фізики процедурно мають відображати загальну стратегію доцільної діяльності людини (Б.Г. Ананьєв, П.К. Анохін, М.А. Бернштейн, Л.С. Виготський, С.С. Гусєв, В.В. Давидов, І. Йорданов, Г.С. Костюк, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, Д.М. Узнадзе, І. Хофман, Є.В. Шорохова та ін.);

2) показником об'єктивного контролю у навчанні фізики виступає емоційний стан старшокласника позитивної полярності (Ш.О. Амонашвілі, С.М. Бондаренко, І.П. Волков, З.С. Гельман, А. Ейнштейн, В.І. Заг'язинський, З.І. Калмикова, О. Кондаш, Х.Й. Лійметс, А.К. Маркова, В.С. Ротенберг, Е. Страчар, В.О. Сухомлинський та ін.);

3) контроль сприяє ефективному управлінню навчальним процесом за умови чітко окреслених цілей і завдань навчання фізики (О.І. Бугайов, Н.Г. Дайрі, Б.І. Коротяєв, Д.Я. Костюкевич, О.І. Ляшенко, Ю.І. Машбиць, А.І. Павленко, П.І. Підкасистий, А.А. Пінський, Я.О. Пономарьов, В.Г. Разумовський, О.В. Сергєєв, З.В. Сичевська, А.В. Усова, Л.С. Хижнякова, В.Е. Чудновський та ін.);

4) кінцевий результат дійового контролю – переведення процесу навчання у план саморегульованого протікання, що є вищою фазою управління ним (П.К. Анохін, А.В. Брушлинський, М.В. Кларін, Л.Н. Ланда, Б.Ф. Ломов, О.К. Осницький, Х. Хекхаузен та ін.).

Навчальний матеріал і його зміст самі по собі ще не є предметом для вивчення і засвоєння. Будь-який зміст стає предметом вивчення, коли його представлено у формі пізнавальної задачі, яка спрямовує і стимулює навчальну діяльність. З позицій компетентнісного підходу в навчанні фізики та системно-структурного аналізу цього процесу, виділено його системно-твірну ланку пізнавальну задачу. Пізнавальна фізична задача трактується як мета, визначена об'єктивно-предметними умовами її досягнення (О.М. Леонтьєв, А.І. Павленко, Я.О. Пономарьов та ін.). У такому поданні пізнавальна задача виступає як «суб'єкт-об'єктна» характеристика пізнавального акту в його змістово-діяльнісній та діяльнісно-особистісній частинах. Стосовно до процесу навчально-пізнавальної діяльності пізнавальна задача синтезує в собі його основні характеристики як процесу і результату. Тому важливим засобом управління навчально-пізнавальною діяльністю є проблемно-змістове забезпечення навчально-пізнавальної діяльності. Термін „проблемно-змістове забезпечення” підкреслює спосіб представлення змісту навчального матеріалу за допомогою навчальних проблем, формалізованих у вигляді навчально-пізнавальних завдань і навчально-пізнавальних задач. Назва «навчально-пізнавальна» задача підкреслює подвійний (дуалістичний) зміст цього поняття. Задача є навчальною, тобто виконання її вимоги не є прямим продуктом діяльності, на відміну від пізнавальної задачі, яку розв'язує науковець. Прямий продукт навчальної діяльності полягає у засвоєнні способу розв'язання задачі. З іншого боку, задача є пізнавальною у тому смислі, що отриманий результат, який

відповідає її вимозі, має пізнавальне значення для учня, тобто учень здобуває нові знання. Поняття навчально-пізнавальної задачі у контексті дослідження визначено через родові поняття «задача» і видову відмінність. Навчально-пізнавальна задача – це задача, яка визначає зміст (пізнавальний предмет) і ціль навчально-пізнавальної діяльності та умови її досягнення. Навчально-пізнавальне завдання визначає зміст (пізнавальний предмет) і ціль навчально-пізнавальної діяльності, але не визначає умов її досягнення.

Основною умовою об'єктивізації контролю у навчанні фізики є чітке окреслення параметрів засвоєння пізнавальної задачі як об'єктної характеристики цього процесу. Розгорнутість процесів відображення реального світу у часі проявляє себе в людській свідомості через такі його характеристики, як пристрасність, усвідомленість та стереотипність. Окреслені параметри виступають об'єктивними показниками «суб'єкт-об'єктної» взаємодії знакового, операціонального та інструментального характеру (Б.Г. Анан'єв).

Процес засвоєння конкретної пізнавальної задачі, об'єктивізований за ознаками усвідомленості, стереотипності та пристрасності, легко підпадає належному цілеорієнтуванню, що у загальнодидактичному аспекті відкриває перспективу управління пізнавальною діяльністю учнів у навчанні фізики до рівня прогнозованих інтелектуальних, світоглядних та духовно культурних результатів.

Організація навчально-пізнавальної діяльності забезпечується управлінням нею з боку вчителя. Таке управління реалізується завдяки поєднанню чотирьох видів навчального впливу: перспективного і оперативного, прямого та опосередкованого. Їх пріоритетність визначається рівнем предметної компетентності учня і рівнем проблемності навчально-пізнавального завдання. У процесі вивчення фізики реалізуються різні види навчально-пізнавальної діяльності, кожний з яких характеризується власним пріоритетом у розвитку окремих компонентів предметних компетентностей. Навчально-пізнавальна діяльність є результатом педагогічного проектування, тому з технологічного боку виникла необхідність виділити і класифікувати основні її види. В основу класифікації було покладено три критерії: методологічний зміст навчально-пізнавальної діяльності (емпірична, теоретична, практична), рівень її креативності (репродуктивна, евристична, творча) та рівень комунікації (індивідуальна, групова, колективна).

Встановлено, що основою формування предметних компетентностей старшокласника є його залучення (древня мудрість гласить: «Скажи мені – і я забуду; покажи мені – і я запам'ятаю; залучи мене – і я навчусь») до активної навчально-пізнавальної діяльності, причому такої, щоб «теоретик» більше практикував, а «емпірик» – теоретизував. До того ж встановлено, крім того, що дієвий рівень обізнаності, набування предметних компетентностей та світогляду учня формується тільки через належне навіювання відношень до об'єкта пізнання в поєднанні з принципом динамічного балансу між раціонально-логічним і почуттєво-емоційним діяльнісно-мислительними початками індивіда.

Аналіз структури і логіки засвоєння фізичного знання, в адекватному до цілей навчання освітньому середовищі, дозволяють подати найбільш вірогідну інтерпретацію процедурної підтримки саморегульованого навчання фізики через фіксовані результати цього процесу (див. табл. 1).

Висновки. В умовах реформування освіти прогнозовані рівні на навчальних досягнень набувають одразу ж ознак самочинності, якщо вступає в дію механізм цілеспрямованого впливу на функціонування як раціонально-логічного, так і емоційно-ціннісного начала того, хто навчається. Дія механізму формування прогнозованих навчальних досягнень в особистісно-орієнтованому навчанні зводиться до поступового та гарантованого підвищення рівня обізнаності того, хто навчається в рамках п'яти можливих рівнів навчально-пізнавальних досягнень: буденного знання, нижчого, оптимального, вищого, об'єктивно нового наукового знання.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук П.С. Інноваційні технології управління навчанням фізики : монографія / П.С. Атаманчук. – Кам'янець-Подільський, 1999. – 174 с.

2. Атаманчук П.С. Дидактичні основи формування фізико-технологічних компетентностей учнів : монографія / П.С. Атаманчук, О.П. Панчук. – Кам'янець-Подільський : К-ПНУ, 2011. – 252 с.
3. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету : серія педагогічна / [редкол.: П.С. Атаманчук (голова, наук. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський : КПНУ, 2008. – Вип. 14: Інновації в навчанні фізики та дисциплін технологічної освітньої галузі: міжнародний та вітчизняний досвід. – 226 с.
4. Зуев П.В. Формирование ключевых компетенций в процессе обучения физике в школе : методическое пособие для учителей / П.В. Зуев, О.П. Мерзлякова. – Екатеринбург, 2009.

Таблиця 1

Компетентнісні характеристики особистості

Рівень	Ознаки компетентності	Позначення	Ціннісні новоутворення (компетентності)
Нижчий	Завчені знання	ЗЗ	Студент механічно відтворює зміст пізнавальної задачі в обсязі та структурі її засвоєння
	Наслідкування	НС	Той, хто навчається копіює головні моторні чи розумові дії, пов'язані із засвоєнням пізнавальної задачі, під впливом внутрішніх чи зовнішніх мотивів
	Розуміння головного	РГ	Студент свідомо відтворює головну суть у постановці і розв'язуванні пізнавальної задачі
Оптимальний	Повне володіння знаннями	ПВЗ	Майбутній спеціаліст не тільки розуміє головну суть пізнавальної задачі, а й здатний відтворити весь її зміст у будь-якій структурі викладу
Вищий	Навичка	Н	Той, хто навчається, здатний використовувати зміст конкретної пізнавальної задачі на підсвідомому рівні, як автоматично виконувати мисленеву чи моторну операцію щодо розв'язання конкретної навчальної проблеми (це єдина якість обізнаності, виявлення якої регламентується в часі та супроводжується категоричною заборобою використання будь-яких навчальних джерел чи консультацій)
	Уміння застосовувати знання	УЗЗ	Здатність свідомо застосовувати набуті знання в нестандартних навчальних ситуаціях (творче перенесення)
	Переконання	П	Міра обізнаності незаперечна для особистості, яку вона свідомо долучає у свою життєдіяльність, в істинності якої вона впевнена та готова її обстоювати, захищати в рамках дії механізму діалектичного сумніву (нові наукові факти можуть скоригувати точку зору, яка обстоювалась)
	Звичка	Зв.	Автоматизована поведінкова дія, що виступає психологічним елементом структури вчинку

И. А. Чайковская

Каме́нец-Подольский национальный университет
имени Ивана Огиенко

УПРАВЛІННЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТАРШЕКЛАСНИКІВ ПО ФІЗИКЕ НА ОСНОВЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФИКСИРОВАННЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ОБУЧЕНИЯ

Статья посвящена постановке и решению проблемы управления познавательной деятельностью старшекласников по физике на основе использования фиксированных результатов обучения. Описываются технологические особенности системы управления познавательной деятельностью школьников на уроках физики. В работе исследуется стратегия реализации целенаправленного управления познавательной деятельностью в обучении физики, а также действие механизма формирования прогнозируемых знаний в личностно-ориентированном обучении, которая сводится к постепенному и гарантированному повышению уровня осведомленности ученика. Установлено, что основой формирования предметных компетенций старшекласника является его привлечение к активной учебно-познавательной деятельности. К тому же установлено, что действенный

уровень осведомленности, приобретение предметных компетенций и мировоззрения ученика формируется только через надлежащее внушение отношений к объекту познания в сочетании с принципом динамического баланса между рационально-логическим и чувственно-эмоциональным деятельно-мыслительными началами индивида.

Ключевые слова: образование, учебно-познавательная деятельность, познавательная задача, компетентностный подход, личностно-ориентированное обучение, предметная компетентность, физика.

I. A. Chaikovska

Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University

MANAGEMENT COGNITIVE ACTIVITY HIGH SCHOOL STUDENTS IN PHYSICS THROUGH THE USE OF A FIXED LEARNING OUTCOMES

The article is devoted to the formulation and solution of the problems of managing cognitive activity of senior physics

through the use of fixed learning outcomes. Describe the technological features of the system control cognitive activity of students in physics lessons. We study the implementation strategy focused cognitive control activities in teaching physics and action mechanism of formation predicted academic performance in student-centered learning, which leads to a gradual and guaranteed to raise awareness of the student. Found that form the core of the subject senior high school student competencies is its active involvement in the teaching and learning activities. Besides established that effective awareness and to get meaningful philosophy student competencies and formed only through proper suggestion relations to the object of knowledge, combined with the principle of dynamic balance between the rational and logical and sensory-emotional action-the intellectual origins of the individual.

Key words: education, teaching and learning activities, cognitive task competence approach, student-centered learning, subject competence, physics.

Отримано: 26.10.2014

УДК 378.371:53

В. В. Чернявський

*Херсонська державна морська академія
e-mail: Ch_VV@i.ua*

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИМОГ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

У статті висвітлено окремі вимоги до підготовки фахівців морської галузі, які регламентуються програмами і курсами, затвердженими з урахуванням мінімальних стандартів компетентності міжнародного кодексу з підготовки та дипломування моряків. Обґрунтовано, що залежність від надійності експлуатації морського транспорту від рівня професійної компетентності фахівців морської галузі вимагає подальшого розроблення освітніх стандартів та детальнішого обґрунтування й розмежування компетентностей на різних освітніх рівнях підготовки фахівців. Відмічено, що кваліфікаційні вимоги повинні бути доповненими характеристиками результатів навчання, сформульованих у термінах компетентностей. Показано, що визначення переліків компетентностей потрібно ретельно розробити для кожного з освітньо-кваліфікаційних рівнів з урахуванням специфіки підготовки фахівців морської галузі.

Ключові слова: морська освітня галузь, фахівці морської галузі, компетентнісний підхід у підготовці фахівців морської галузі, перелік компетентностей.

Нові життєві виклики в умовах світової глобалізації вимагають від особистості здатності кваліфіковано й компетентно діяти на основі практичного застосування здобутих знань, готовності змінюватися і пристосовуватися до нових потреб ринку праці, бути конкурентоспроможним у динамічних умовах життя. Цього можна досягти шляхом запровадження у вищій освіті компетентнісного підходу, який здатний сприяти забезпеченню високого рівня компетентності фахівця.

Морська освіта має певні особливості, що суттєво відрізняє її від інших освітніх галузей. Основна особливість полягає в тому, що морська освіта регламентується не лише вітчизняними, але й міжнародними нормативними документами. Зокрема, підготовка морських фахівців в Україні повинна відповідати Міжнародній конвенції підготовки й дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ), яка була прийнята міжнародною морською організацією.

Слід відзначити, що міжнародне морське співтовариство планомірно підвищує вимоги до якості підготовки морських фахівців, здатних до професійного зростання й швидкого перепрофілювання для експлуатації сучасних суден. Це пов'язане з тим, що на судні потрібний фахівець, здатний в будь-якій ситуації на основі наявної інформації та її аналізу знайти правильне рішення.

Основним невідкладним завданням закладів, які здійснюють сьогодні діяльність у сфері підготовки моряків, є розробка нових освітніх стандартів та програм підготовки, що відповідають сучасним вимогам Конвенції ПДНВ та відповідним курсам Міжнародної морської організації приведення своєї матеріально-технічної бази у відповідність до встановлених вимог. Підготовка морських фахівців за чинними програмами, які створювалися і схвалювалися на базі вимог конвенції ПДНВ, що ділять до 1 січня 2012 року, здійснювалася лише до 2013 року. Підготовка, яка розпочалася після вказаної дати, здійснюється за програмами, схваленими відповідно до Конвенції ПДНВ.

3 лютого 2017 року моряки, що служать на флоті, повинні відповідати всім вимогам, включеним в доповнену Конвенцію

ПДНВ 2012 року і мати чинний сертифікат цієї Конвенції. Він включає сертифікати компетентності, підтвердження та будь-які документи, які свідчать про виконання умов Конвенції. Сертифікати мають велике значення, оскільки вони є головним наявним документом, що свідчить про відповідність вимогам конвенції ПДНВ рівня отриманої морської освіти, стану професійної компетентності. Перелік до компетентностей визначений в Кодексі з підготовки і дипломування моряків та несення вахти з Манільськими поправками 2010 року.

Відповідно до циркуляру Міжнародної морської організації MSC./Circ.1 163/Rev.7 від 24 травня 2011 року Україну включено до списку держав – учасниць Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ), з поправками, які вчасно та в повному обсязі надали інформацію стосовно національних систем морської освіти відповідно до положень зазначеної Конвенції. Тому фахівці, які отримали відповідну освіту в національних морських вищих навчальних закладах України, закріплюють за собою можливість працевлаштуватися на судна більшості країн світу.

Підвищення вимог соціального замовлення до кваліфікації випускника вищого морського освітнього закладу і потреби самого випускника, який виходить на міжнародний ринок, зумовлюють необхідність упровадження змісту та технологій навчання, які зорієнтовані, насамперед, на результат. Тому сьогодні необхідно формувати стандарти на основі компетентностей, що потребує поділу на стандартизовані компоненти, які визначають нормативні вимоги до результатів навчання і до навчального процесу, що забезпечує досягнення цих результатів. Професійні стандарти мають визначити компетентності у формі описання діяльності, знань, умінь, які необхідні для підтвердження компетентності.

Під терміном «компетенція» розуміють галузь, у якій індивід добре обізнаний і виявляє готовність до виконання діяльності, а «компетентність» – інтегрована характеристика якостей особи, яка є результатом підготовки випускника для виконання діяльності в певних галузях. В Україні останнім часом здійснюється заміна знаннєвої парадигми освіти на